

Mot forsyningskrise

2022-05-25

© Klassekampen

Alle artikler er beskyttet av lov om opphavsrett til åndsverk. Artikler må ikke viderefremmes utenfor egen organisasjon uten godkjenning fra Retriever eller den enkelte utgiver.

Les artikkelen ved å klikke her.

KLASSEKAMPEN

KOMMENTAR

Onsdag 25. mai 2022 3

Grubling
begruver
visjoner
HAUK

Kostnadsekspløsjonen i jordbruket kan snart true verdens matsikkerhet.

Mot forsyningskrise

Chr. Anton Smedshaug

**KRON
OG MYNT**

Det nylig vedtatte jordbruksoppgjøret gir nødvendig ressursvekst til et presset norsk jordbruk. Men selv med et rekordoppgjør, både reelt og i løpende kroneverdi, utgjør grovt skissert om lag åtte milliarder av et oppgjør på elleve milliarder dekning av forventet kostnadsvekst i 2022 og 2023. En milliard er inntektsvekst på linje med øvrige oppgjør (25.000), og knappe to milliarder skal tette beregnet inntektsgap per årsverk (40.000 av anslått 250.000).

Denne illustrerer et poeng over hele den vestlige verden. Det skjer nå en kostnadsekspløsjon i jordbruket som er langt større enn i samfunnet for øvrig. Mens det i Storbritannia måles en inflasjon på rundt åtte prosent, er prisveksten på jordbrukets innsatsfaktorer der anslått til om lag 30 prosent. Det er knapt den vare som ikke inngår i bondens kostnader, fra mineralgjødsel (sterkt påvirket av gassprisene), diesel og strøm, til metallkrevende maskiner, plast og ikke minst fôr. Jordbruket er i bunnen av verdikjeden og i toppen av kostnadskjeden.

Kostnadsekspløsjonen skyldes en rekke forhold. For det første endres handelsmønstre i takt med deglobaliseringen, for det andre skal energisystemer omstilles i et tempo som utfordrer leveringssikkerheten og hever prisene, og ny industri må bygges til erstatning for varer som Kina ikke lenger vil produsere eller Vesten ønsker å importere. Dette gir kraftig økt råvarebehov, og med Russlands invasjon i Ukraina og Vestens sanksjoner må nye forsyningslinjer utvikles og gruver åpnes. Dette er samlet sett store oppgaver som vil ta tid. En normal råvaretsyklus varer fra fem til syv år. Det er ingen grunn til å tro at den blir kortere nå, og vi kan ta utgangspunkt i høsten 2020 som starten.

Denne omstillingen settes på spissen idet dagens krigsområde er en av verdens viktigste mateksporthogioner, først og fremst av hvete (en tredel av verdenseksporten) og plantefett i form av solsikkekjeolje og -frø, mais med mer, totalt tolv prosent av verdens kaloriproduksjon. Langt mindre tilgang fra Ukraina og muligens noe mindre eksport fra Russland gir økte priser og mer sult i Nord-Afrika og Midtøsten. Men underskuddet drar også opp prisene globalt og vil prege alle land, spesielt de med lav kjøpekraft og stort importbehov i Afrika sør for Sahara og i

ILLUSTRASJON: KNU TUNAS, KNU TUNAS@GMAIL.COM

Asia. Dette forsterkes av at Russland og Hviterussland står for om lag en firedel av tilgangen til mineralgjødsel, slik at denne blir dyrere verden over. Selv om de fleste land i verden fortsatt handler med Russland, vil volumene falle totalt sett, ikke minst fordi Vestens produksjon faller når russisk gass uteblir/stiger i pris, og råvarene sanksjonerer.

Vest-Europa har hatt stort matoverskudd siden 1980-tallet gjennom en systematisk gjenoppbygging og vitalisering av jordbruket etter andre verdenskrig. Man skal heller ikke glemme at USA, Canada, Australia og New Zealand er setterlandene der mye av begrunnelsen for utvandringen var særlig gunstige jordbruksfor-

«Tiden er i ferd med å renne ut»

hold. De har store jordbruksoverskudd og bidrar til at Vesten har stor jordbruks eksport som resten av verden er avhengig av. De største delene av verdens øvrige matekspert kommer fra det søroverste Latin-Amerika, det vil si sør for Amazonas og øst for Andes, i tillegg til Ukraina, Russland og Kasakhstan. Dog er det verdt å nevne at Thailand og Vietnam også er store eksportører av ris.

Totalt sett betyr det at Norges nærområder og allierte er store eksportører av de matvarene vi trenger å importere, og med vår kjøpekraft og nærhet er det vanskelig å se store forsyningsproblemer, så lenge handelsveiene holdes oppe. Men prisene vil trolig stige videre,

og knapphet vil oppleves på ulike områder. Norge importerer likevel bare 0,35 millioner tonn hvete, inkludert bakervarer, pasta med mer. Til sammenligning er Egypt verdens største hveteimportør med 14 millioner tonn og Indonesia nest størst med elleve millioner tonn.

Når vi i tillegg vet at det er tørt i Frankrike (EUs største hveteeksportør), USA og Canada, varmt i India og overraskende kaldt i Brasil, ligger det an til at øvrige overskuddsområder ikke vil kunne fylle hullet etter Ukraina og i uvisst grad Russland. Det forsterker alvorlig i situasjonen.

Det er nå viktig at verdens land finansierer opp Verdens matvareprogram, slik de ber om, og at vi ikke havner på etterskudd slik at forsyningskrisen blir en matkrise. Tiden er imidlertid i ferd med å renne ut, og alle har et ansvar for å sikre mat, mineralgjødsel og drivstoff til utsatte land. Det er en fare for at verden vil trenge en sterkere politisk prioritering av knappe ressurser.

Over tid må også regionale beredskapslagre bygges for å håndtere større variasjon i vær og klima kombinert med politisk ustabilitet. Det er en viktig komponent i en realpolitisk omstilling etter at verden har vært i en globalisert politisk unntakstilstand 1990–2020.

Chr. Anton Smedshaug, daglig leder i Agrianalyse og førsteamanuensis ved NMBU
christian.anton.smedshaug@agrianalyse.no

Økonomen Morten Jerven, Erik S. Reinert, Maria Walberg, Rune Skarstein, Chr. Anton Smedshaug og Ole Kvadsheim skriver onsdager i Klassekampen.

PÅ TEPPE

Kast det på sjøen

«Tester flytende søppeldunker», leser vi i NRK. Trenger vi egentlig flere? Vi har jo søppeleiene i Stillehavet.

Vil være i fred

«Daniel (47) går fra pol til hotell», melder Ifinmark. Høres ut som det blir en ensom himmelsprett i år.

Kaptein på ungarlaget

Storingskantina har fått en anonym klage, melder VG: «Krever Skrelte poteter hver dag». Det er vel det stortingsrepresentanten får servert boende på gutterommet hjemme hos mor.

Glemte kunst

Barnemat

«Denne barnehagen har egen kokk», melder Ringsaker blad. De får ikke øl og skrelte poteter de heller, men hører du dem klage?

Ring dyrebeskyttelsen

Nettavisen skriver at «Høne var smutthull: Hit valfartet nordmenn for porno, sex og strippe-show». Stakkars høne.

Som med hund

«Dette er bilen til Lars Fause», leser vi i Svalbard-posten: «Det var ikke meg». Av og til likner bil og eier besynderlig mye på hverandre.

To gode venner

«For Putin er Lukasjenko en drittsekk, men han er Putins drittsekk», sier Russland-kjenner til Dagbladet. Kan noen være så snill å lage en romantisk komedie av dette?

Ulovlig kjærlighet

Gode navn

Morten Harket og a-ha forteller at de må avlyse flere konserter på grunn av forkjølelse.

teppet@klassekampen.no